

קבוצת שח"ל ברחובות

מאת

אפרים יעיר

קבוצת שח"ל של חברי הפועל המזרחי נוסדה זמן קצר לאחר מאורעות תרפ"ט והיתה או הקבוצה היחידה של הפועל המזרחי. הקבוצה נקראה על שמו של מנהיגה הדגול של התנועה, שמואל חיים לבדוי, שנפטר בשנת תרפ"ח, בדמי-ימיו, בהיותו בן שלשים ושש. לא קם אחריו מנהיג למפלגה הצעירה — הפועל המזרחי, שיכל להשתוות אליו.

עם הווסדה לא היתה זו קבוצה כפי שאנו מכירים אותה כיום. זה היה מקום קליטה נח לעולים הדתיים, שרצו לפתוח בחיים חדשים בארץ ישראל. הקבוצה מנתה בראשיתה 7 חברים — 5 בנים ו-2 בנות. המחנה הכיל שלשה אהלים. אהל אחד הותקן לבית כנסת, אהל אחד לחברים ואהל אחד לחברות. זוהי הקבוצה כולה. במשך השנים הוקמו בעזרת הסוכנות 3 צריפים. האחד לחדר אוכל, היתר למגורים ולכל יתר השירותים שהקבוצה זקוקה להם.

הנוהג היה שהעולים הבאים ליפו — נמל מסודר טרם היה, היו מורדים מהאגיה ומועברים ע"י ערבים שהיו הולכים בתוך הים. האנשים ומטעניהם היו נישאים על כתפי הערבים. מן הים היתה דרכם אל בית העולים בתל אביב. מדי פעם היו באים החלוצים אל בית העולים לראות אם באו בין העולים החדשים חברים המוכנים להצטרף אל הקבוצה.

כבר ידעו אלה שלא היתה להם כתובת שבקבוצת שח"ל יימצא להם מקום ועד כמה שהיה המקום ארעי, הרי שימש מרכז לכל אדם, שלא ידע את דרכו בארץ החדשה. מקום עבודה בימים ההם היה דבר יקר המציאות והקבוצה עברה את חבלי הקליטה במשותף. בקושי רב נמצאו מקומות העבודה הראשונים.

סדרן העבודה היה יוצא ערב-ערב למושבה וחוזר בשעה מאוחרת, כדי לבשר לחברים אם מצא עבודה. לא היו אז בררנים. קבורת מתים, שתילה, הפירת בארות, עשיית חצץ. בחורה שנתקבלה לעבודה והיתה צריכה להכות בפטיש במשך כל היום לעשיית חצץ היתה מקבלת 11 גרוש.

הבחורים היו עובדים ב"עבודות חוץ" ובחורה אחת, או שתיים, עסקו בבישול. כל עובד קיבל את שכרו ויחד שלמו לבנות את משכורתן עבור עבודות הבית והמטבח. לאמיתו של דבר היה זה מעין קואופרטיב שקראו לו בשם היפה קבוצה.

בתור קבוצה היה להם אשראי מסויים בחנות המכולת והיו מקיפים בה עד כמה שאפשר. הנוהג היה להשאיר תמיד על השולחן חצי ככר לחם, שמא יבוא אחד הבודדים לקבוצה ויוכל למצוא לחם למחיתו. אלה כבר ידעו את הנוהג הזה ונצלוהו לא אחת.

כשם שחיי החול היו קשים ומרים, כך היו השבתות מלאים התעלות נפשית והתרוממות הרוח. בכל ליל שבת היו מתאספים לארוחת שבת דלה, אבל הזמירות והשירה

היו עד כלות הנפש. לאחר מכן ריקודים עד אור הבקר. בשבת אחר הצהריים היו מנהלים "עבודה תרבותית" שכולה "תוצרת עצמית". חבר שקרא ספר — הרצה על הספר וקרא מתוכו לחברים. אם התעוררה בעיה ציבורית, היה אחד החברים פותח בשיחה ומרצה דעותיו לקהל. הכל היה מאורגן ע"י חברי הקבוצה בעצמם.

כשכולם צעירים — אין בעיות. אין כסף, אין ידע — אבל רגש יש ויש. הרגשת העליצות של אנשים צעירים גברה על כל התלאות. היתה עניות משועת — אבל אנחנו לא חשנו בכך כלל. שמחת הנעורים ותחושת התודה לא-ל שהחיינו וקיימנו והגיענו לחיות בארץ ישראל — גברה על הכל.

הרב שטיינגמן, רב העיר רחובות, נתן לנו שיעור שבועי ברמב"ם. פעם באו תיירים להשתתף בשיעור. לשאלת התיירים "מה יש לראות ברחובות"? — הוציאם הרב, יחד אתנו, אל החולות הנוודים שמחוץ למושבה ואמר: כך נראתה רחובות! חול על גבי חול והיום היא מושבה פורחת, היום זו רחובות!

שלשת הראשונים

"הקבוצה" היתה מורכבת ממספר מועט של חברים ונתגלעו בה חיכוכים קשים, עד שהוחלט לפרק את הקבוצה. ברם, כמה מהם — שלשה במספר — החליטו להקים קבוצה של ממש: קופה משותפת, מוסדות — כנהוג בכל הקבוצות.

עם היסול שארית הקבוצה הקואופרטיבית נותר לפליטה חוב גדול עבור מצרכי מזון אצל חנווני המכולת וחוב נוסף על אהלים שנתקבלו בשעתו מן הסוכנות, על שם קבוצת שח"ל.

התברר שבעל המכולת הטוב שנתן בהקפה ארוכה — ידע גם לנפח את החשבונות. כידוע — עני משלם תמיד ביוקר, ואפילו לעתים פי שנים. רצינו להינתק מן המכולת ולהתחיל בקנייה מרוכזת מן ה"משביר". אבל לשם כך היה הכרח בהלוואה חד-פעמית מן "האוצר לאשראי" בסך — 10 לירות א"י. אולם ה"אוצר" דרש ערבות הועד הפועל של הפועל המזרחי, והעניין לא זו למרות עלייה לרגל (ברגליו ממש!) של מוכיר הקבוצה לתל אביב לשם טיפול בדבר.

כל ההתחלות קשות. קשה להבין היום, עד כמה הקשו עלינו את הצעדים הראשונים. הקבוצה פנתה אל הפועל המזרחי לאפשר לה מקום עבודה אחד בבניין המזרחי בתל אביב, להכשרה מקצועית. הבטחות הובטחו, הח' משה קלמר אמר ודיבר, הבניין הוקם על תלו, וההבטחה לא קויימה!

הגיע תור הקמת המחנה של קב"שח"ל" בשעריים, ליד רחובות. נודע לנו, שאחד מבעלי הקרקע עומד לחסל את כרמו בשעריים, והאדמה פוסדת למכירה בסך — 20 לא"י הדונם. הוצע לוועד הפועל של הפועל המזרחי לרכוש 5 דונם, ולהקים בו את קבוצת שח"ל המחודשת. הסוכנות לא נענתה, ועד שסוכם עם מחלקת העבודה של הסוכנות על רכישה משותפת, עלה מחיר הדונם ל-40 לא"י.

לאחר הקניה, הוחל בהקמת ה"מחנה החדש". תחילה פירקנו כל אהל לשנים, והקמנו את ה"פנים" לחוד, וה"חוץ" לחוד. אח"כ הקמנו מבנה של עמודים ונג בלי קירות, ששימש מקום לעשר מיטות, וגם היה בו ארון קודש ומקום לתפילה, עד שבאמצע שיחת חברים בתשעה באב באה רוח איתנים והעיפה את הגג למרחקים, ללא אפשרות תיקון.

